

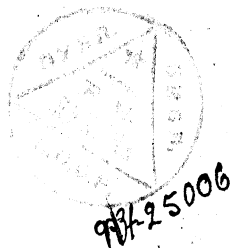
SLOVÁCI A ICH REČ

★

NAPÍŠAL

DR SAMO CZAMBEL

NÁKLADOM VLASTNÝM

V BUDAPEŠTI,

TLAČOU C. A KR. DVORNEJ KNÍHTLAČ. VIKTORA HORNYÁNSZKEHO

1903

I.

Kedy sa Slováci dostali do svojich terajších bývaní?

Väčšina slovenských spisovateľov myslí, že sú Slováci autochtonní, t. j., že sú odveki vo svojich terajších bývaniach.

V tomto smýšľaní utvrdzuje ich *Letopis Nestorov*. Nestor, mních kijevský, narodil sa r. 1056. a zomrel okolo roku 1116. Ak chceme jasne vidieť v tej veci, či sú Slováci odveki v terajších svojich bývaniach a či nie, musíme vedieť, čo povedal Nestor vo svojom Letopise.

Nestor písal po „slověnsky“, t. j. v biblickej reči Rusov, Bulharov a Srbov, teda starou cyrillicou. Aby sa čitateľ nemusel trápiť rozberaním neobvyklých písmen, podávam tu z Nestorovho Letopisu té miesta, v ktorých je reč o starých bývaniach Slovanov pod Tatrami a na Dunaji, tak, ako ich čítal a prepísal Pavol Jozef Šafárik:

„Ot sich že 72 jazyku byst jazyk Slovjenesk ot plemeni Afetova Narci (čitaj Iljurci), ježe suť Slovienne. Po mnoziech že vremianiech sieli suť Slovieni po Dunajevi, gdje jest nyne Ugor'ska zemlja i Bolgar'ska. Ot tiech Slovien razidoša sia po zemlje i prozvaša sia imeny svojimi gdje siedše na ktorom miestie. Jako prišedše siedoša na riece imianem Marava, i prozvaša sia Morava, a družii Česi narekoša sia; a se tiže Slovieni: Chrovate bielii i Sereb', i Chorutane. Volchom (al. Volochom) bo našedšem na Slovieni na Dunajskija, siedšem v nich i nasiljaščem im, Slovieni že ovi prišedše sjedoša na Vislie i prozvaša sia Ljachove; a od tiech Ljachov prozvaša sia Poljane, Ljachove

druzii Lutiči, ini Mazovšane, ini Pomoriane. Takože i ti Sloviene prišedše i siedoša po Dniepru, i narekoša sia Poljane; a družii Drevljane, zane siedoša v ljesiech; a družii siedoša mežiu Pripetiu i Dvinoju, i narekoša sia Dregoviči; rieč'ki radi, jaže vtečet v Dvinu, imianem Polota, ot seja prozvaša sia Poločane. Sloviene že sjedoša okolo jezera Ilmeria, prozvaša sia svojim imianem, i sdielaša grad. i narekoša i Novgorod; a družii sjedoša po Desnie, i po Semi po Sulie, i narekoša sia Siever. Tako razide sia Slovien'skii jazyk; tiemže i gramota prozva sia Slovien'skaja. "A zase nižšie: „Slovien'sku že jazyku, jakože rekocho, žiušču na Dunaji, pridōša ot Skuf, rekše od Kozar, rekomii Bolgare, siedoša po Dunajevi, naselnici (al. nasilnici) Slovienom byša. Posem' pridōša Ugri biellii, nasljediša zemlju Slovien'sku." Potom: „V ljetu 6406 (= 898) idōša Ugri mimo Kijev gorōju, ježe sia zoveť nynie Ugor'skoje, priše'dše k Dniepru, i staša vežami; bieša bo chodjašče aki se Polovci. Prišed ot vstoka i ustremiša sia čeres gory velikija, i počaša vojevati na žiuščaja tu Volchi i Sloviene. Siedachu bo tu preže Sloviene, i Volochove prijaša zemlju Slovien'sku; posem že Ugri prognāša Voľchy, i nasljediša zemlju, i siedoša s Slovieny, pokorivše ja pod sia: ottole prozva sia zemlja Ugor'ska. I načaša vojevati Ugri . . . na Marau i na Čachi. Bie jedin jazyk Sloviensk: Sloviene, iže siedachu po Dunajevi, ichže prijaša Ugri. i Marava, Česi, i Ljachove, i Poljane, jaže nynie zovomaja Rus'. Napokon, vo vypravovanii o preloženi biblie a bohoslužobných knih od Cyrilla a Metoda do jazyka slovanského, konči týmito slovy: „Tiemže Sloviensku jazyku učitel jest An'dronig apostol; v Moravy bo chodil i apostol Pavel, učil tu; tu bo jest Iljurik. jehože dochodil apostol Pavel. Tu bo bieša Slovene pervoje; tiemže i Slovensku jazyku učitel jest Pavel.“ („Slovanské Starožitnosti“ str. 190—192).

Šafárik veril Nestorovmu Letopisu. Veril, že Nestor z Iudového podania čerpal. Ale ešte viac veril svedoctvám filologickým. Na základe miestopisných názvov, ktoré sa nenútene dajú odvodiť zo slovanskej reči, dôvodil, že Slovania skutočne pred Kristovým narodením boli pod Tatrami a na strednom Dunaji. Tého jeho vývody boli nad mieru priaznivé pre autochtonnosť Slovákov a verím, že ony jak nie väčší, aspoň toľký vliv mali na umy slovenských spisovateľov ako sám Nestorov Letopis.

Šafárik, rozobravši jednotlivé miestopisné názvy na Podunajsku, takto píše na 208—209. strane „Starožitnosti“ o starobylých bývaniach Slovanov v Predkarpati a v Podunajsku:

„Možnéli, ptám se konečně, aby saudný a jazyka i věci dobře povědomý čtenář o slovanskosti těchto a těm podobných jmen pochyboval? Z které medle evropejské řeči jména, jako Pelso čili Pleso, Tsierna čili Černa (Slovák dodnes vyslovuje Čierna), Patisus čili Potisje, Serbinum čili Srbin, Serbetium čili Srbec, Bersovia čili Berzava, Granua čili Gran (dnes Hron), Pelva čili Pleva, Bustricius čili Bystrica, Karpatus čili Chrbet atd., tak přirozeně a nenuceně vyložiti se dají jako ze slovanské? Kde slova tato o týchžzě předmětech tak povšečně jsau užívána, jako u Slovanův? Možnéli při dobré známosti dějin dřevních národův Evropy a při nestranném rozvážení všech okolností tvrditi, že tato slovanská jména jen náhodau a maní v 1ním a 2hém stol. po Kr. v zemích pannonských se nám vyskytají, a že v nižádném nejsau svazku s dějinami národův slovanských? V přibězích a osudech národův, rovněž jako i v proměnách přírody, nic se neděje maní a náhodau, jen slabému zraku našemu začasť známých ukazův příčiny a původy neznámé jsau. A protož nelze nám jinak než domnivati se, že i tato slovanská jména od slovanského národu původ vzala, a že tudy, jakž Nestor vypravuje, již ve předkřestanské době Praslované v zemích podunajských skutečně obývali . . .

Slované ti, od nasilujících Vlachův potlačení a z dřevní své vlasti vypuzení, větším dílem, jakž svědčí Nestor, ke spolukmenovcům svým za Tatry se přenesli a však, jakž to obyčejně při takovém stěhování bývá, vždy některé jejich zbytky u poledního návahu týchžzě Tater, v podkrají Váhu, Hronu, Iplu, Šajavy, Hernadu, Torisy, Ondavy a horní Tisy sidliti zůstavše, v arkadických těch dolinách, ohrazení jsauce nesčíslnými holemi protiv útokům krutých nepřátel, život pastýřský a rolnický až do příchodu jiných bratří z půlnoci v pokoji a v míru provodili. *Což nám novým jest důvodem starobylosti národu toho v krajinách podtatranských.*“

A vo svojom spise „Geschichte der slaw. Sprache u. Lit.“ (str. 370.) píše ešte priaznivejšie o tom, že sú Slováci autochtonni:

„Die Slowaken, diese ehrwürdigen Ueberreste der karpatischen und donauischen Urslawen, verdienen in mehrfacher

Rücksicht eine nähere Betrachtung. Den Stammsitz der Slawen verlegen schon die Byzantier und nach ihnen Nestor nach dem Norden der Donau, welcher Ansicht auch Schlözer (Nestor II., 76. 77.) beistimmt. Auf den Ebenen, sagt Schlözer, zwischen der Donau und der Theiss bis an den Fuss der Karpaten hinauf weideten von jeher die Sarmatae limigantes, die Jazyges metanastae. Dass diese Jazyges wirkliche Slawen gewesen, beweist sowohl ihr Name, als auch andere historische Spuren. — Diese donauischen Urslawen, die Vorfahren der heutigen Slowaken, fingen schon unter dem Kais. Justinian an, das byzantische Reich zu beunruhigen, sie verschwinden aber bald darauf aus der Geschichte, und kommen erst unter Swatopluk wieder zum Vorschein.“ *)

Opierajú sa o Nestora a o priazeň Šafárika k nemu aj Ľudovít Štúr veril, že sú Slovakia prastarým národom v Predkarpatskom a v Podunajsku. Veril tomu na základe Nestorovho letopisu a na základe tých dôvodov, ktorými Šafárik dôvodil vo svojich „Starožitnostiach“, že „Slovakia“ už pred Kristom bývali

*) Nemálo rozpálil obraznosť vnímavého ducha slovenského i tým, že v Sarmatoch, ktorí sa osmeľovali znepokojovať rímskeho cisára Konštantína II., — odkryl Slovákov. Joz. Šafárik vo svojom spise „Geschichte der slaw. Sprache u. Lit.“ (str. 7.) píše totiž: „Als unter Constantin II. (337) vermischte Heerhaufen von Sarmaten und Quaden in Pannonien und Mösien einbrachen, und dieser darüber über die Donau ging, und das Land der Jazygen und Quaden verheerte, so kamen unter den Gesandten, die um Frieden baten, auch Sarmaten aus Dacien, und wurden von dem Kaiser sehr glimpflich behandelt. Er liess sie im Besitz ihrer Ländereien, und gab ihnen einen König, züchtigte hingegen die sein Gebiet beunruhigenden Sarmaten zwischen der Donau und der Theiss und an der Aluta, und gebot ihnen, sich weiter ins Land zurückzuziehen. Allein kaum war die Ruhe hergestellt, als im J. 359, in welchem der K. Constantius seine Winterquartiere in Sirmium hielt, sich neue Schwärme der vor einem Jahre gegen die Karpatischen Gebirge hinauf verwiesenen Sarmaten, zeigten, und von diesem zu Rede gestellt, sich zwar anfangs friedfertig stellten, aber bald, bei einer Unterredung in Acimincum (dem heutigen Peterwardein) unerwartet mit dem Feldgeschrei: *mār ha, mār ha! tödt' ihn!* auf den Kaiser eindringen, jedoch von den römischen Legionen niedergemacht wurden. (V poznámke): Obgleich *ha* dem serb. Acc. *ga* vollkommen entspricht, so scheint doch auch hier die gewöhnliche Umgestaltung des *o* in *a* Statt gefunden zu haben. Das Feldgeschrei wäre demnach gewesen: *mor ho*, und dieses gäbe einen Wink, den Stamm, der damals die Gegend von den Karpaten südlich herab zwischen der Donau und Theiss beherrschte, etwa in den heutigen Slowaken wieder zu finden“.